

ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΑΣ

Τὸ ζήτημα τῆς μελέτης τῶν ἐπιγραμμάτων, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεώς του, εἶναι λίαν δυσχερές· τὸ πρᾶγμα καθίσταται ἔτι δυσχερέστερον προκειμένου περὶ τῆς βυζαντινῆς περιόδου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ποιήσεως ἔσχε εὐρυτάτην διάδοσιν.

Δύναται τις, κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας, νὰ εὕρῃ ἐπιγράμματα παντὸς εἶδους· ἐπιγράμματα δηλονότι ἀφορῶντα εἰς ποικίλα πρόσωπα, πράγματα, γεγονότα, καταστάσεις κ.λ.π. Συναντῶμεν π.χ. ἐπιγράμματα ἀναφερόμενα εἰς πρόσωπα ἐκκλησιαστικά, στρατιωτικά καὶ πολιτικά, εἰς ἁγίους, μάρτυρας, ὁμολογητάς, μοναχοὺς, ἐπισκόπους, αὐτοκράτορας, στρατηγούς καὶ διαφόρους ἄλλους ἀξιωματούχους τῆς πολιτείας. Ἐπίσης δὲν εἶναι σπάνια τὰ εἰς καταστάσεις ἀφορῶντα ἐπιγράμματα. Οὕτως ἔχομεν εἰς ἀσθενείας ἀναφερόμενα, εἰς σεισμούς, εἰς θαύματα. Τὸ αὐτὸ παρατηρητέον καὶ περὶ κτηρίων, ναῶν, μονῶν, ἀνακτόρων καὶ ἄλλων οἰκοδομημάτων. Μεγίστην ὥσαυτάς διάδοσιν ἔχουν τὰ ἐπὶ τῶν σπηλαίων καὶ εἰκόνων, ὡς καὶ τὰ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν βιβλίων ἀπαντῶμενα ἐπιγράμματα.

Ὁ θέλων νὰ ἀναζητήσῃ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, εἴτε ἀπὸ τοῦ εἶδους τούτου τῆς ποιήσεως ὁρμώμενος, εἴτε καὶ ἀπὸ τῆς μετρικῆς αὐτῶν μορφῆς ἐκκινῶν, θὰ ἀναχθῆ ἀσφαλῶς εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Διὰ τῶν ἑλληνιστικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων τὸ ἐπίγραμμα, ὡς ποιητικὸν εἶδος, μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς πρώτους χριστιανικούς, ἔλαβε δὲ μεγίστην ἀνάπτυξιν κατὰ τοὺς κυρίως βυζαντινοὺς χρόνους· ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ τέλος τῆς βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, παρὰ τὴν παρατηρηθεῖσαν ὑφ᾽ ἑσιν, δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς· ἐσυνεχίσθη κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους, ὅπως ὅλαι αἱ πνευματικαὶ ἐκδηλώσεις τοῦ Βυζαντίου, μέχρι τῶν χρόνων τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ μετέπειτα ἀκόμη.

Τὸ πλήθος τῶν βυζαντινῶν ἐπιγραμμάτων, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα γραπτὰ εἶδη τοῦ λόγου, μέχρι μὲν τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας, παρεδίδετο διὰ χιλιάδων χειρογράφων, γραφομένων ὑπὸ ἀσήμενων μοναχῶν ἢ καὶ λογίων κληρικῶν καὶ κοσμικῶν, οἱ ὅποιοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παραμένον ἄγνωστοι, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακαλύψεως τῆς τυπογραφίας καὶ ἐντεύθεν ὁ τρόπος τῆς παραδόσεως ἀκολουθεῖ δύο ὁδοὺς: τὴν διὰ τῶν χειρογράφων ἀφ' ἑνός, διότι δὲν ἦτο εὐκόλον εἰς τοὺς ὑποδούλους πλέον Ἐλ-

ληνας νὰ τυπώνουν ἐλευθέρως τὰ βιβλία των, καὶ ἐξ ἄλλου τὴν διὰ τῶν ἐν-
τύπων βιβλίων, τὰ ὁποῖα ἐξετυπώνοντο ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ κυρίως εἰς
τὰ Ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα τῆς Βενετίας.

Γεγονὸς πάντως εἶναι ὅτι πλῆθος μέγα ἐπιγραμμάτων σφύζεται μέχρι
σήμερον, εἴτε εἰς συλλογὰς,—ἤδη κατὰ τὴν βυζαντινὴν περιόδον ἔχομεν δύο
σπουδαίας Ἀνθολογίας, πλὴν τῶν πολυαρίθμων ἄλλων μικροτέρας ἐκτάσεως
συλλογῶν, τὴν τοῦ Κεφαλᾶ (ι' αἰ.) τὴν γνωστὴν ὡς Παλατινὴν Ἀνθολο-
γίαν, καὶ τὴν τοῦ Μαξίμου Πλανούδη (ιδ' αἰ.)—εἴτε εἰς ἔντυπα βιβλία λει-
τουργικῆς ἢ ἄλλης χρήσεως, εἴτε τέλος παραμένει ἀνέκδοτον εἰσέτι εἰς τὰ ἀνά
τὸν κόσμον διεσκορπισμένα χειρόγραφα.

Ἡμεῖς, προκειμένου νὰ συλλέξωμεν καὶ ἐκδώσωμεν τὰ εἰς τοὺς τέσσαρας
Εὐαγγελιστὰς ἀναφερόμενα ἐπιγράμματα, πρωτίστως συνεβουλευθῆμεν πλεῖ-
στα ὅσα χειρόγραφα, κυρίως Εὐαγγέλια, ἀποκείμενα εἰς Βιβλιοθήκας τῶν
Ἱ. Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν
Πάτμῳ, τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βου-
λῆς, τὰς ὁποίας ἐπὶ τούτῳ ἐπεσκέφθημεν, κ. ἄ.

Ἀκολουθῶς εἶδομεν πλῆθος καταλόγων χειρογράφων ἐν οἷς εἴτε γίνε-
ται ἀπλῆ μνεία ἐπιγραμμάτων, εἴτε παρατίθεται ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος αὐτῶν,
εἴτε καὶ παρασιωπῶνται ἐν αὐτοῖς ἀναγεγραμμένα ἄγνωστα ἐπιγράμματα.
Οὕτω π.χ. ὁ Coxe (στ. 47, βλ. κατωτέρω) μᾶς πληροφορεῖ περὶ τῆς ὑπάρ-
ξεως ἐπιγράμματος εἰς Μάρκον, οὕτινος ἡ ἀρχή :

*«ἄρδενε Μάρκε ψυχοφαῶς τὴν κτίειν
λόγον ὁ Μάρκος τὴν ἀείροντον χάριν»* (sic)

(προβλ. κατωτέρω ἐπίγραμμα 8 εἰς Μάρκον). Ὁ Αὐτὸς Coxe (Ἐνθ' ἄν.) μνη-
μονεύει καὶ ἐτέρου λαμβικῶ ἐπιγράμματος εἰς Ἰωάννην ἐξ ἑννέα στίχων,
οὕτινος ἡ ἀρχή :

*«Βροντῆς γόνον σε Χριστὸς εἰκότως ἔφη
ὡς τὴν ἄναρχον Πατρὸς ἑξαναίτιου.»* (sic)

ἐπίσης μὴ γνωστὸν ἄλλοθεν.

Τέλος ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπὸ διαφόρων ἐρευνητῶν, ὡς τοῦ Daniel
Heinsius, Λέοντος Ἀλλατίου, C. Tischendorf, Σωφρ. Εὐστρατιάδου κ. ἄ.
ἐκδοθέντα ἐπιγράμματα εἰς τοὺς Εὐαγγελιστὰς.

Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν εἰς διαφόρους κώδικας καὶ ἔντυπα ἐπιγραμμά-
των εἰς Εὐαγγελιστὰς μᾶς ἄγει νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἐλάχιστα διέλαθον τὴν
ἐρευναν.

Οἱ ποιηταὶ τῶν ἐπιγραμμάτων εἰς Εὐαγγελιστὰς παραμένουν, κατὰ τὸ

πλείστον, ἄγνωστοι. Ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα γνωρίζομεν, καὶ οἱ ὅποιοι φέρονται ὡς ποιηταὶ ὄρισμένων ἐκ τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων, εἶναι κυρίως δύο. Ὁ πρῶτος εἶναι *Νικήτας ὁ Παφλαγών*, ὁ καὶ *Δαβίδ* καὶ ρήτωρ καὶ φιλόσοφος ἀποκαλούμενος, ἐπίσκοπος Δαδύβρων τῆς Παφλαγονίας, διαπρεπῆς πανηγυριστὴς τοῦ τέλους τοῦ θ' αἰῶνος. Ὁ δεύτερος εἶναι ὁ *Μιχαὴλ Ἀποστόλης*, λόγιος τοῦ ιε' αἰῶνος.

Ἄλλα ὀνόματα ἴδυστυχῶς δὲν μᾶς παρεδόθησαν.

Τὰ ἐπιγράμματα, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπασχολοῦν, εἶναι γεγραμμένα, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, εἰς ἰαμβικὸν τρίμετρον ὀλίγα ἔξ αὐτῶν εἶναι εἰς δακτυλικὸν ἑξάμετρον καὶ ἔτι ὀλιγώτερα εἶναι ἠρωελεγεῖα.

Γνωρίζομεν βεβαίως ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῆς συγγραφῆς τῶν ἐπιγραμμάτων τούτων δὲν εἶναι πλέον αἰσθητὴ ἡ ἀρχαία προσῳδία, καὶ ὅτι κύριον μέτρον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως εἶναι τὸ τονικόν. Ἐν τούτοις πολλοὶ ποιηταί, ἔχοντες πρότυπα τοὺς ἀρχαίους, προσεπάθουν νὰ τοὺς μιμηθῶν καὶ εἰς τὰ μέτρα. Εἰς τὴν προσπάθειάν των αὐτῆν, φυσικά, πολλοὶ ἐπετύγχανον, ἄλλοι ὅμως ἀπετύγχανον καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κατώρθωνον ἦτο ἡ διατήρησις τῶν δώδεκα συλλαβῶν εἰς τὸν ἰαμβικὸν τρίμετρον, τὸ καὶ συνηθέστατον μέτρον τῶν βυζαντινῶν χρόνων. Εἰς τὰ ἀκόλουθα ἐπιγράμματα, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς, δυνάμεθα νὰ εὐρωμεν δειγμάτων τόσον τῆς ἐπιτυχοῦς ὅσον καὶ τῆς ἀτυχοῦς μιμήσεως.

¹ Ὁ Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων ἔχει γράψει μακρὰ ποιήματα, κυρίως ἑκατοντάστιχα, εἰς διαφόρους Ἁγίους, ἐν οἷς καὶ εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην (Migne, P.G., 87, 3784 - 3789). Οὗτος ἀνὰ τέσσαρας τετραστίχους στροφὰς ἔξ ὀκτασυλλαβῶν στίχων παρεμβάλλει ἐν δωδεκασύλλαβον δίστιχον ξένον πρὸς τὴν ἀκροστιχίδα τοῦ ὄλου ποιήματος, οἰοεὶ αὐτοτελές. Τὰ τοιαῦτα δίστιχα, καλούμενα κουκούλια ἢ ἀνακλώμενα, πρβλ. Παναγιώτου Ν. Τρεμπέλα, Ἐκλογή Ἑλληνικῆς Ὁρθόδοξου Ὑμνογραφίας (Βιβλιοθ. Ἀποστολ. Διακονίας 20) σ. 124 καὶ Κωνσταντίνου Ἰ. Μπόνου, Σωφρονίου Ἱεροσολύμων Ὁδοὶ εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον (Θεολογία 22, 1951, σ. 214) κάλλιστα δύνανται νὰ ἐκληφθῶν ὡς ἐπιγράμματα. Δείγματος χάριν παραθέτομεν ἑνταῦθα τὰ δύο πρῶτα δίστιχα, ἐκ τοῦ ποιήματος εἰς Ἰωάννην τὸν Εὐαγγελιστὴν :

*Ἰαχῆς οὐρανῆς ὄβριμε κοῦρε
Στομάτων ἡμετέρων δέχνησο δῶρα.*

Τὸν πρῶτον στίχον σχεδὸν ἀπαράλλακτον (ἀντὶ ὄβριμε, ἔχομεν ὄμβριμε) εὐρίσκομεν εἰς δίστιχον ἐπίγραμμα τοῦ 822 κώδικος τοῦ Βατοπεδίου εἰς τὸ τέλος τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου (πρβλ. Κατάλ. Βατοπεδίου, σ. 167). Τοῦτο σημαίνει ὅτι οἱ μεταγενέστεροι (ὁ κώδιξ εἶναι τοῦ ιβ' αἰ.) ἐχρησιμοποιοῦν τὰ δίστιχα ταῦτα ὡς ἐπιγράμματα :

*Φωσφόρε παρθενίης, φωσφόρε μύθου
Ἡμετέρη κραδίη φέγγος ἰάλλοις.*

Τὰ δίστιχα ταῦτα δὲν περιελάβομεν εἰς τὴν παροῦσαν συναγωγὴν ἐπιγραμμάτων.

Ἡ γλῶσσα τῶν επιγραμμάτων εἶναι ποικίλη. Εἰς τὰ τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου καὶ τὰ ἠρωελεγεῖα χρησιμοποιεῖται ἡ ὁμηρικὴ. Ἄλλα καὶ τὸ γλωσσικὸν ὄλικόν τῆς κλασικῆς ἐποχῆς ἐν ἐκτάσει χρησιμοποιεῖται καὶ πρὸς αὐτὸ τείνουν νὰ προσαρμοσθοῦν ὅλα τὰ ἱαμβικὰ ἐπιγράμματα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ γλῶσσα τῶν επιγραμμάτων δὲν μᾶς βοηθεῖ νὰ ἀναχθῶμεν εἰς τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ταῦτα ἐγράφησαν.

Γενικῶς ὁ χρόνος τῆς συνθέσεως τῶν επιγραμμάτων τούτων εἶναι δύσκολον νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς. Καὶ ναὶ μὲν διὰ τὰ ὑπὸ Νικήτα τοῦ Παφλαγῶνος καὶ Μιχαὴλ Ἀποστόλη γραφέντα ἐπιγράμματα δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν περίπου τὸν χρόνον τῆς συγγραφῆς των, δεδομένου ὅτι ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ θ' αἰῶνος, ὁ δὲ δεῦτερος περὶ τὰ μέσα τοῦ ιε', διὰ τὰ ἄλλα ὅμως εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς ὑποθέσεις. Ὡς χρόνον συνθέσεως αὐτῶν ἡμεῖς ὑποθέτομεν τὸν θ' αἰῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖον μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ ἀκμὴ τῆς ἐπιγραμματοποιίας, θέτομεν δὲ ὡς *terminus ante quem* πολλῶν ἐκ τῶν επιγραμμάτων τὸν ι' αἰῶνα, διότι ἤδη κώδικες τοῦ ι' καὶ ια' αἰῶνος περιέχουν πολλὰ ἐπιγράμματα εἰς εὐαγγελιστάς. Ἄς σημειωθῇ τέλος ὅτι νομίζομεν ὅτι δὲν εἶναι εἰς μόνον ὁ ποιητῆς πάντων τῶν εἰς τοὺς τέσσαρας Εὐαγγελιστάς ἀναφερομένων επιγραμμάτων¹.

Εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπιγράμματα ἐξαίρεται τὸ πρόσωπον ἐκάστου Εὐαγγελιστοῦ. Ἀναφέρονται χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς ζωῆς του καὶ τοῦ χαρακτήρος του καὶ ἐξαιρούνται ὁρισμένα μέρη τοῦ εὐαγγελίου των. Τοιούτοτρόπως τὰ εἰς Ματθαῖον ἀναφερόμενα ἐξαιρουν τὸ γεγονὸς ὅτι οὗτος «ἐκ τελώνου» ἐγένετο Εὐαγγελιστής, τὸ ὅτι εἶναι ὁ πρῶτος τῶν Εὐαγγελιστῶν,

¹ Πολλάκις τὰ ἐπιγράμματα ἠλλοιοῦντο διὰ τῆς προσθήκης στίχων τῶν ἀντιγραφῶν, οὗτω δὲ παρέχουν μεγίστην δυσκολίαν εἰς τὸν ἐπιχειροῦντα νὰ τὰ ἐκδώσῃ. Φέρομεν μόνον ἓν παράδειγμα: Ὁ Πατριακὸς κώδιξ 334 (ιδ' αἰ.) φ. 8ν φέρει ὡς ἐπίγραμμα εἰς τὸν Ματθαῖον τὸ ἀκόλουθον:

*Κινῶν τελώνης, συγκινεῖ καὶ τοὺς λίθους
ᾧθεν πλάνος σίγησον, ὀρφέως λύρα
καθ' ἡμεροῦσαν, τὴν λιθότροπον φύσιν. (sic)*

Τοῦτο, ὡς ἐπίγραμμα εἰς τὸν Ματθαῖον, ἐξέδωκεν ὁ Σακελιῶν (Πατρ. Βιβλ. σ. 159). Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀλλατίου ἐκδοθέντος μακροῦ ἐπιγράμματος (πρβλ. ἐπίγραμμα εἰς τοὺς Δ' εὐαγγελιστάς), καὶ εἶναι ὅλως διάφορον ἰδοὺ τὸ τμήμα τοῦ ποιήματος τοῦ Ἀλλατίου:

*Ἐναυθα τὴν θέλγουσαν εἰκότως λύραν
κινῶν τέλος γε συγκινεῖ καὶ τοὺς λίθους
ᾧθεν πλάνος σίγησον Ὄρφεως λύρα
πάνοις Ἰωάννης γὰρ ἤρμωσε ξένην
καθημεροῦσαν τὴν λιθότροπον φύσιν.*

ὅτι ἀναφέρει καὶ περιγράφει τὴν ἐνσάρκωσιν τοῦ Σωτῆρος κ.ἄ. Τὰ εἰς τὸν Μᾶρκον ἀναφερόμενα ὁμιλοῦν περὶ τῶν σχέσεων αὐτοῦ πρὸς τὸν κορυφαῖον τῶν Ἀποστόλων Πέτρον, περὶ τοῦ ὅτι οὗτος εἶναι ὁ δεύτερος Εὐαγγελιστὴς καὶ περὶ ὠρισμένων σημείων τοῦ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίου. Ὁ Λουκᾶς ἐγκωμιάζεται ὡς ἰατρὸς σωμάτων καὶ ψυχῶν ἄριστος, καὶ διότι, ὅ,τι ὑπῆρξεν ὁ Πέτρος διὰ τὸν Μᾶρκον, ἐγένετο καὶ ὁ Παῦλος διὰ τὸν Λουκᾶν, δηλαδὴ πνευματικὸς πατὴρ καὶ «τεχνικὸς παιδοτρίβης». Ἀναφέρεται καὶ ἐξαίρεται ἐπίσης τὸ γεγονός ὅτι ὁ Λουκᾶς μνημονεύει τῆς παιδικῆς καὶ μέσης ἡλικίας τοῦ Ἰησοῦ καὶ παρακολουθεῖ αὐτὸν εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του μέχρι τῆς εἰς οὐρανὸν ἀναβάσεώς Του. Τὸ ὅτι εἶναι τρίτος Εὐαγγελιστὴς καὶ ὁ γλαφυρότερος τῶν Εὐαγγελιστῶν δὲν μένει ἀπαρτήρητον καὶ ἀμνημόνευτον ἀπὸ τοὺς ἐπιγραμματοποιοῦς. Τέλος ὁ Ἰωάννης, εἰς τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς ἐπιγραμμάτων, ἐγκωμιάζεται διὰ τὴν ἀρίστην δογματικὴν του «...ἐν ὕψει δογμάτων | πρῶτος, μέγιστος, ἄκρος, ἀρχὴ καὶ τέλος». Εἶναι παρθένος, ἡγαπημένος τοῦ ἐκ τῆς Παρθένου τεχθέντος Ἰησοῦ. Εἶναι υἱὸς καὶ γόνος τῆς βροντῆς.

Γεγονότα, ὅπως τὸ τοῦ Μυστικῆς Δείπνου, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Ἰωάννης ἔπεσεν εἰς τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ, περιβάλλονται ἀπὸ τοὺς ποιητὰς τῶν ἐπιγραμμάτων μὲ ἀίγλην μυστηρίου καὶ γίνονται ἀντικείμενα ἐπαίνου καὶ ἐγκωμίου. Τὸ ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁμίλησε περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὁ ὁποῖος «ἦν ἐν ἀρχῇ» ἀποτελεῖ ἐπίσης γεγονός ἀξιὸν ἐξάρσεως.

Τὰ ἐπιγράμματα τέλος τὰ εἰς τὰ Μηναῖα φερόμενα κυρίως ὁμιλοῦν περὶ τοῦ τρόπου καὶ τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου ἐκάστου Εὐαγγελιστοῦ.

Ἄς σημειωθῆ ἀκόμη ὅτι ἡ ἐπίδρασις τῶν Εὐαγγελίων ἐπὶ τὰ ἐπιγράμματα, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι φυσικὴ, ἐρμηνεύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα προετάσσοντο τῶν οικείων Εὐαγγελίων, τιθέμενα κάτωθεν τῶν κανόνων τοῦ Εὐσεβίου, τῶν ὑποθέσεων ἐκάστου Εὐαγγελίου ἢ τῶν κεφαλαίων αὐτοῦ καὶ ἄλλων βιογραφικῶν σημειωμάτων ἐκάστου Εὐαγγελιστοῦ, εἰς τὰ ὁποῖα, πλὴν τῶν ἄλλων, ἀνεφέρετο καὶ ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς συγγραφῆς τοῦ Εὐαγγελίου καθὼς καὶ αἱ σχέσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν πρὸς τοὺς Ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον κ.λ.π.

Πλὴν τῶν ἐπιγραμμάτων τὰ ὁποῖα σαφῶς ἀναφέρονται εἰς τοὺς Εὐαγγελιστὰς, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα, δευτερευούσης σημασίας, τιθέμενα εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ τέλος ἐκάστου χειρογράφου Εὐαγγελίου ἐξαίροντα τὴν ἀξίαν τῶν διδαγμάτων αὐτοῦ καὶ προτρέποντα τὸν ἀναγνώστην εἰς συμμόρφωσιν πρὸς αὐτὰ κ.λ.π.

Ἐπίσης ἄλλα ἐπιγράμματα ἀναφέρονται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα ἢ παράδοσις, ἐκ τῆς Ἀποκαλύψεως ὀρωμένη, συνεσχέτισε μὲ τοὺς Εὐαγγελιστὰς τοιαῦτα π.χ. εἶναι ὁ λέων σχετισθεὶς μὲ τὸν Μᾶρκον, ὁ μόσχος μὲ τὸν Λουκᾶν, ὁ ἀετὸς μὲ τὸν Ἰωάννην, ἄγγελος μὲ τὸν Ματθαῖον. Τούτων

συχνὰ γίνεται σύγχυσις καὶ ἡ ἐναλλαγὴ δὲν εἶναι σπανία. Τὰ τοιούτου εἶδους ἐπιγράμματα δὲν περιλαμβάνομεν εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην. Ἐπίσης ἀπεκλείσαμεν καὶ τὰ μακρὰ καὶ ἐκτενῆ ποιήματα εἰς Εὐαγγελιστὰς ¹.

Ἡ παροῦσα συλλογὴ καὶ ἔκδοσις τῶν εἰς Εὐαγγελιστὰς ἐπιγραμμάτων δὲν ἀξιοῖ ὅτι εἶναι πλήρης καὶ ἀρτία ἔκδοσις. Τοιαύτη ἔξ ἄλλου εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας.

Ἡμεῖς προσεπαθήσαμεν νὰ συλλέξωμεν καὶ συγκεντρώσωμεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τὰ διεσκορπισμένα καὶ λησμονημένα, τινὰ δὲ καὶ ἀνέκδοτα, ἐπιγράμματα εἰς Εὐαγγελιστὰς.

Σκόπιμον ἔθεωρήσαμεν νὰ ἀναφέρωμεν εἰς ἕκαστον ἐπιγράμμα τὰς πηγὰς ὅθεν τὸ παρελάβομεν, ὥστε νὰ διευκολύνωμεν τὸν ἐπιθυμοῦντα ν' ἀσχοληθῇ μὲ παρομοίαν ἐργασίαν.

Τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα δὲν ἐβαρύναμεν μὲ γραφὰς δευτερευούσης σημασίας. Λέξεις, οἷαι Θεός, Λόγος, Μᾶρκος κ.λ.π., αἱ ὅποται διὰ μικρῶν γραμμάτων ἐφέροντο εἰς τοὺς κώδικας ἐγράψαμεν διὰ κεφαλαίων χωρὶς νὰ τὸ δηλώσωμεν, ἐκτὸς ἂν τοῦτο ἦτο ἀπαραίτητον. Τὸν τονισμὸν καὶ τὴν στίξιν ἐκανονίσσαμεν συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ ².

ΑΘ. ΚΟΜΙΝΗΣ

¹ Ποίημα ἰαμβικόν, ἐκ 35 στίχων συγχείμενον, εὑρομεν εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 190 κώδικα (ιζ' αἰ.) τοῦ Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου. Τοῦτο, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, εἶναι ἀνέκδοτον.

φ. 103r Ἐρχ. *Βροντὴν ουνιστᾶ καὶ τὸ πῦρ ουνεξ...*
Ἐδωρ καταρρεῖ καὶ σκεδάζει τὰ νέφη.

Τελ. *Καὶ χειραγωγεῖ καὶ καταγάζει πλέον*
Ἡμᾶς ὁδηγῶν πρὸς τρίβους οὐρανίους.

² Τὰ τοῦ Μιχαὴλ Ἐποστόλου ἐπιγράμματα, ἀφήσαμεν ἄθικτα, διότι, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Λαούρδας (σ. 173), ὁ κώδιξ εἶναι αὐτόγραφος.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑΙ - ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ***Ἀλλάτιος** : Λέοντος Ἀλλατίου, De libris et rebus Ecclesiasticis Græcorum, dissertationes et observationes variæ, Parisiis, 1646.
- Anth. Palat.** : Fred. Dübner, Epigrammatum Anthologia Palatina, Parisiis, edit. Ambr. Firm-Didot, 1871 (Τὰ τῶν χριστιανῶν ἐπιγράμματα).
- Βέης** : Νίκου Α. Βέη, Κατάλογος τῶν Ἑλληνικῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις, 1915 (ὁ δεύτερος τόμος δὲν ἐξεδόθη ἀκόμη).
- Γρηγόριος Παλαμᾶς** : Πρ. Α. Σωφρονίου [Εὐστρατιάδου], Ἁγιορειτικῶν κωδίκων σημειώματα, Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Α', 1917 σσ. 49-62.
- Coxe** : Henrici O. Coxe, Catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecæ Bodleianæ. Pars prima recensioem codicum Græcorum continens, Oxonii, 1853.
- Cyrillus** : Salvatoris Cyrilli, Codices Græci Mss Regiæ Bibliothecæ Borhonicæ, tom. I, Neapoli, 1826.
- Εὐστρατιάδης** : Σωφρονίου Εὐστρατιάδου, Εὐαγγέλιον Μαρίας τῆς Παλαιολογίνας, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, 1911.
- Fabricius** : Jo. Alberti Fabricii, Bibliothecæ Græcæ Liber V, Hamburgi, 1712 (περιέχει ἀκριβῆ ἀνατύπωσιν τοῦ προμνημονευθέντος ἔργου τοῦ Ἀλλατίου).
- Ζωμαρίδης** : Εὐγεν. Ζωμαρίδου, Die Dumba'sche Evangelien-Handschrift vom Jahre 1226, Leipzig, 1904 (πρόκειται περὶ τοῦ χειρογράφου τῆς Γενναδείου Βιβλιοθήκης. Ὁ κώδιξ οὗτος ἐδωρήθη ἐσχάτως εἰς τὴν ὡς ἄνω Βιβλιοθήκην ὑπὸ τῆς κ. Ἑλένης Δ. Σταθάτου. Ὁ Ζωμαρίδης ἐκδίδων τὰ ἐπιγράμματα τοῦ κώδικος τούτου εἶχε ὑπ' ὄψιν τοὺς ἄλλους κώδικας τῆς Ἁγίας Λαύρας Πελοποννήσου, τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου καὶ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βιέννης).
- Heinsius** : Danielis Heinsii, Aristarchus Sacer sive ad Nonni in Johannem Metaphrasin exercitationes, Lugduni Batavorum, 1627
- ***Ἱεροσολ. Βιβλ.** : Ἄθ. Παναδοπούλου-Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικὴ Βιβλιοθήκη, 4, ἐν Πετρούπολει, 1899.
- Καλλιμάχος** : Πρεσβυτέρου Δημητρίου Καλλιμάχου, Συμπλήρωμα τῆς Πατριακῆς Βιβλιοθήκης, Ε.Φ., 12, 1913. (Τὸν ἐν σσ. 391-392 περιγραφόμενον κώδικα (40) ΨΟΕ', ἀναζητήσας δὲν εὑρον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ἱ. Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτρῳ).

- Κατάλ. Βατοπεδίου : Σ ω φ ρ. Εὐστρατιάδου - Ἀρκαδίου Βατοπεδίου, Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Βατοπεδίου ἀποκειμένων κωδίκων, ἐν Κανταβρυγία, 1924.
- Κατάλ. Λαύρας : Σ ω φ ρ. Εὐστρατιάδου - Σπυρ. Λαυριώτου, Κατάλογος τῶν κωδίκων τῆς Μεγίστης Λαύρας, ἐν Κανταβρυγία, 1925.
- Κουτλουμουσιανός : Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, Ἐπίγραμμα Ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1846 (Ὁ ὑπὸ Βαρθολομαίου τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ διὰ μακρῶν περιγραφόμενος κώδιξ, σήμερον δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ὡς ἄνω Μονῇ, πρβλ. Μητροπολίτου Ἀθηναγόρα τοῦ ἀπὸ Πρωτοσυγκέλλων, Περιγραφικὸς κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν τῇ Νήσῳ Χάλκῃ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Παναγίας, ΕΕΒΣ, 10-13 (1933-1937).
- Κυπρ. Σπουδαί : Παρθενίου Ἰ. Κιρμίτση, Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Παΐσιος καὶ ὁ ἰδιόχειρος αὐτοῦ κώδιξ, Κυπριακαὶ Σπουδαί, 2, 1938, σσ. 1-30 (Οὗτος διατηρεῖ κατὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἐπιγραμμάτων τὰς ἀνορθογραφίας τοῦ κώδικος).
- Λαούρδας : Βασιλείου Λαούρδα, Μιχαὴλ Ἀποστόλη ἀνέκδοτα ἐπιγράμματα, ΕΕΒΣ, 20 (1950) σσ. 172-208.
- Martini : E. Martini, Catalogo di Manoscritti Greci esistenti nelle Biblioteche Italiane, vol. I, parte I, Milano 1893 vol. II, Milano 1902.
- Martini - Bassi : Aem. Martini et Dom. Bassi, Catalogus codicum Græcorum Bibliothecæ Ambrosianæ, tom. I, Mediolani 1906.
- Πατρ. Βιβλ. : Ἰωάννου Σακελίωτος, Πατριακὴ Βιβλιοθήκη, Ἀθήνησιν 1890 (Ὁ Σακελίωτος ἐκδίδων τὰ ἐπιγράμματα τῶν κωδίκων τῆς Πάτμου μεταβάλλει τὴν γραφὴν πρὸς τὸ κατὰ τὴν γνώμην του ὀρθότερον, χωρὶς νὰ τὸ δηλοῖ πάνποτε).
- Stornajolo : Cosimi Stornajolo, Codices Urbinate Græci Bibliothecæ Vaticanæ, Romæ 1895.
- Tischendorf : Constat. Tischendorf, Anecdota Sacra et Profana, Lipsiæ 1855 (Οὗτος ἀναφέρει (σσ. 26-27) ὅτι ἐξέδωκεν ἀλλαγῶν τὰ ἐπιγράμματα ὑπ' ἀρ. 2 εἰς Ματθαῖον, 2 εἰς Μάρκον, 2 εἰς Λουκᾶν καὶ 4 εἰς Ἰωάννην. Λέγει ὡσαύτως (Ἐνθ' ἀν.) ὅτι ἄλλοθεν ὀρμώμενος ἐξέδωκε τὰ αὐτὰ ἐπιγράμματα καὶ ὁ Matthæius. Ἀμφοτέρως τὰς ἐκδόσεις ἐπιμόνωσ ἀναζητήσας δὲν ἠδυνήθηεν νὰ εὑρῶ).

I. SIGLA CODICUM

- Θ = Patmiacus (42) ΨΟΖ' aut 7 (secundum recensionem novam) XI s.
 V = Vatopedinus 937, XI s.
 Λ = Biblioth. Parliament. Gr. 2, XI s.
 C = Athon. Lavræ A 22, XI s.
 Ν' = Biblioth. Nation. Gr. 57, XII s.
 G = Gennadei Biblioth. Ath. XIII s. (1226)
 P = Patmiacus 94, XIII s.
 S = » 81, XIV s. (1345)
 R = » 334, XIV s.
 H = Athon. Lavræ A 10, XIV s. (1337)
 N = Biblioth. Nation. Gr. 151, XIV s.
 A = Patmiacus 373, XVI s.
 X = Const. Metochii S. Sepulchri 190, XVII s.
 Cr = Biblioth. Archiepisc. Cypri 1, XVIII s.

II. SIGLA CODICUM IN CATALOGIS ET LIBRIS DESCRIPTORUM

- M = Athon. Lavræ A 29, X s. Γρηγόριος Παλαμάς, σ. 54.
 Σ = » » A 32, X s. » » σσ. 54 - 55.
 O = » » A 37, X s. Κατάλ. Λαύρας, σ. 5.
 L = » » A 21, XI s. » » σ. 3.
 Φ = » » A 23, XI s. Γρηγόριος Παλαμάς, σσ. 53 - 54.
 Φ' = » » A 34, XI s. Κατάλ. Λαύρας, σ. 5.
 Ψ = » » A 12, XIV s. » » σ. 2.
 T = Biblioth. Universitatis Lips. X s. Tischendorf, p. 26.
 T' = Moscov. apud Tischendorf » pp. 26 - 27.
 Ti = Cahirensis » » pp. 26 - 27.
 X' = Const. Metochii S. Sepulchri 275, XI s. Ἱεροσ. Βιβλ., σσ. 254 - 255.
 Pal. = Palæologinæ XII s. Εὐστρατιάδης, σ. 46.
 K = Monast. Deiparæ Chalcæ, XII s. Κουτλουμουσιανός, σσ. 94 - 96.
 E' = Vatopedius 922 XIII s. Κατάλ. Βατοπεδίου, σ. 171.
 E = » 247 XIV s. » » σ. 54.
 B = Patmiacus (40) ΨΟΕ' XV s. Καλλιμάχος, σσ. 391 - 392.
 D = Biblioth. Borbonicæ, XI s. Cyrillus, pp. 5 - 6.
 Q = » Bodleianæ, XI s. Coxe, σσ. 47 - 48.
 Ω = » Vaticanæ, XII s. Stornajolo, pp. 5 - 8.
 Δ = Biblioth. Palatin. Parmens. XI s. Martini, vol. I, parte I, pp. 188 - 189.
 Δ' = Biblioth. Musei Nation. Palerm., XII - XIII s. Martini, vol. I, parte I, p. 143.
 Mr = Biblioth. Vallicellanæ Rom. XIV s. » vol. II, p. 71.
 Mq = » » » XV s. » vol. II, pp. 76 - 77.
 W = Biblioth. Ambrosianæ, XIV s. Martini - Bassi, pp. 394 - 395.
 F = Florentinus, Heinsius, pp. 270, 271, 276.
 Ps = Parisinus Græcus 1744, Λαούρδας, σσ. 172 - 202.
 Π = Pelopon. Magn. Speluncæ 42, XVI s. Βέης, σ. 45.
 Π' = » » Ζωμαρίδης p. 14.
 Z = » S. Lavræ » pp. 11, 15, 16, 18.
 Al = » Ἀλλάτιος, pp. 39 - 43.

Α' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΜΑΤΘΑΙΟΝ

1

Anth. Palat No 83. Κατάλ. Λαύρας, σ. 2.

*Γράψε Θεοῦ σαρκώσιος ἔξοχα θαύματα πάντα
Ματθαῖος σελίδεσιν, ἐπεὶ λίπε δῶμα τελώνου.*

2

Codd. G, f. 54r. S (ἀνὰ δύο στίχοι ὑπὲρ καὶ ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ). N, p. 11 (ἐν σ. 13 οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι ἐκ νέου γεγραμμένοι).

Zωμαρίδης, p. 12. Πατμ. Βιβλ., σ. 56. Tischendorf, p. 26 (μόνον γραφάς τινας). Heinsius, p. 271. Κατάλ. Λαύρας, σ. 3. Κατάλ. Βατοπεδίου, σσ. 54, 171. Καλλιμάχος, σ. 391. Martini-Bassi, tom. I, p. 394 (μόνον οἱ στίχοι 1, 4). Coxe, στ. 47 (μόνον ὁ στίχος 1) ¹.

*Ματθαίου τόδε τοῦργον, ἀριστοπόνοιο τελώνου,
ὃς τόκον ἔφρασε θεῖον ἀπειρογάμοιο γυναικός,
ἣ τέκεν ἄσπορον υἱόν, ὃν οὐ χάδεν οὐρανός εὐρύς,
Χριστὸν ἀεὶ ζῶοντα Θεόν, βροτὸν αὐτὸν ἐόντα.*

3

Cod. A, f. 8v (τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο εἶναι, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἀνέκδοτον) ².

*Τῆς <εὐ>σεβείας θερμοῦς ὦν θεηγόρος
Ἀποστόλων τε τῶν σοφῶν συνεργάτης,*

11 Ματθαῖος ἔγραψε Θ. σαρκώσεως... Ψ 2 σελίδεσι ...δόμα... Ψ

21 ante v. 1 in G hic v. fertur : Ματθαῖος ἐξέφηγε σάρκωσιν θείαν. 1 τόδε τ' οὐργον ΤΤι τόδε ἔργον GSEE'T'BWQ τόδ' ἔργον N 2 ὁ τ. ἔγραψε ΤΤι ὁ τ. ἔφρασε Τ' ὃς πόνον F 3 ἄ. υἱὰ τὸν οὐ χ. L ὃν οὐχάδεν NE' οὐχ... οὐρανός εὐρεῖν E 4 ἀειζῶοντα NSEE'F

31 <εὐ>σεβείας legi

¹ Οὗτος λέγει ὅτι τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ πέντε στίχων.

² Τὸν κώδικα περιέγραψε ὁ Ν. Βέης ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν Σ. Λάμπρου (πρβλ. ΝΕ, 6, 1909, σ. 101 σημ.) ἐν ΝΕ, 1, 1904, σ. 91, ὅπου οἱ στίχοι ὀνομάζονται γνωστοί, παραδόξως.

5 *Ματθαῖε, μύστα τῆς ἄνω θεωρίας,
 Εὐαγγελιστῆς πρῶτος, ὡς δεδειγμένος,
 ἀνιστόρησας τὸν θεόκριτον λόγον.
 Καὶ νῦν παράσχου τῷ σοφουργῶ δεσπότη*
 ~ ~ ~ ~ ~
 10 *ταῖς σαῖς γε λιταῖς Χριστὸν ἰλεωμένος
 ἄρξαι κρατῆσαι τοῦ θεοστεφοῦς κράτους
 ἐν ἀπλέοις τε καὶ γαληναίοις χρόνοις
 πατοῦντα καὶ τρέποντα τοὺς ἐναντίους
 καὶ τὰ πρὸς εὐσέβειαν ἐξησηκημένος.*

4

Codd. V, f. 13v. N, p. 11.

Κουτλουμουσιανός, σ. 94. Ζωμαρίδης, p. 11 σημ. 10. Stornajolo, p. 5 (μόνον ὁ στίχος 1).

5 *Ὁ πρὶν τελώνης καὶ σχολάζων τοῖς φόροις
 Εὐαγγελιστῆς νῦν δέδεικται προσφόρος,
 Ματθαῖος ὁ κράτιστος ἐν θεηγόροις·
 τὴν τοῦ Λόγου γὰρ σαρκικὴν ἐνδημίαν
 καθιστορεῖ τε καὶ σαφῶς διαγράφει.*

5

Codd. G, 7v (καταλογάδην). A, f. 447v. H, f. 3v (οἱ στίχοι οὗτοι ἀποδίδονται εἰς Νικήταν φιλόσοφον τὸν Παφλαγόνα).

Ζωμαρίδης, pp. 10-11. Κουτλουμουσιανός, σ. 95 (μόνον οἱ πέντε τελευταῖοι στίχοι). Tischendorf, p. 26. Κατάλ. Λαύρας, σ. 2. Stornajolo, p. 5 (μόνον ὁ στίχος 1. Οἱ στίχοι ἀποδίδονται εἰς τινὰ Νικήταν, ὃ δὲ Stornajolo κακῶς ὑποθέτει Νικήταν τὸν Σεργῶν).

5 *Τὸν ἐκ τελώνου θαύμασον θεηγόρον
 Εὐαγγελιστὴν πρῶτον ἐκλελεγμένον,
 δλέθριον λιπόντα κέρδος χρημάτων
 καὶ ζῶντα κερδάναντα τὸν Θεὸν Λόγον,
 ἔθνη μαθητεύσαντα πάντα καὶ κόσμον,
 καλῶς τελωνήσαντα καὶ σωτηρίως.*

37 codice corrupto, versus non legitur

43 M. κράτιστος VZ 4 τ.τ.λ. σαρκικὴν NZ 5 ἀναγράφει pro διαγράφει Z
 51 τὸν ἐκ τελωνῶν G 2 εὐαγγελιστὰ G 3 λοιπόντα G 4 τὸν om.G 5 θαν-
 ματεύσαντα pro μαθητεύσαντα G πάντα om.G v. 5 om.T

10 *Ματθαῖος οὗτος, ὃς διδάσκει συγγραῶν,
ὡς ἐν σαγήνῃ τῇ θεοπλόκῳ βίβλῳ
πλέκων τὰ θεῖα τοῦ κενωθέντος Λόγου
καὶ σάρκα προσλαβόντος ἐκ τῆς Παρθένου,
τῷ ζῶντι καὶ τρέφοντι τὰς ψυχὰς λόγῳ
ζωογεῖ πρὸς εὐσέβειαν ἀνθρώπων γένος.*

6

Γρηγόριος Παλαμᾶς, 1, σ. 54.

*Ὁ χθὲς τελώνης, σήμερον σεσωσμένος
τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν ἐνθάδε γράφει
δι' ἧς τελώνης καὶ φονεύς, εἴπερ θέλει,
Εὐαγγελιστῆς γίγνεται θεογράφος.*

7

Ἀλλάτιος, p. 40. Fabricius, p. 28.

*Σελασφόροις λάμπει τοῦ Παρακλήτου
τὸν νοῦν ἔλλαμφθείς, ὃ Ματθαῖε θεόπτα,
τὴν τοῦ Λόγου σάρκωσιν, ἀφράστῳ τρόπῳ,
κατήγγειλας ἄριστα τῇ χθονὶ πάση.*

8

Ἀλλάτιος, p. 40. Fabricius, pp. 28-29.

5 *Ὡς μαργάρους δώδεκα Ματθαῖος λόγους,
πλοῦτον νοητὸν χριστιανικῷ σίτφει,
ὄν καὶ κρατοῦντες ἐνδον ἐν στέροισι, φίλοι,
κόσμον φύγωμεν καὶ ματαίας φροντίδας,
ἐκεῖνος ὡσπερ τῶν τελωνῶν τὴν λύμην
καὶ πρὸς χαρὰν δροῶμεν, Χριστῷ, ἐν τάχει.*

9

Martini, vol. I, parte I, p. 188.

*Τὴν βίβλον, ἣν ἔγραψε ταύτην Ματθαῖος,
κρατῶν ἀναπτύσσει τὴν γνῶσιν λέγει*

57 διδάσκων συγγραῶν ΤΗ διδάσκων συγγράφει Α 10 κ.σ. λαβόντος Α προ-
λαβόντος G 11 καὶ ζ. ΗΚ

73 λόγου Α1

81 pro δώδεκα forsitan δέδωκε 3 κρατοῦντες scripsi κραταιοῦντες Α1

92 forsitan post ἀναπτύσσει addendum τε pro metri concentione

5 τῆς μουσικῆς τε καὶ ξένης τοῦ Κυρίου
σαρκώσεως τὸ θαῦμα πρὸς πᾶσαν χθόνα,
σαφῶς διδάσκων καὶ βοῶν καθ' ἡμέραν
τὸν Χριστὸν ἤξειν τοῦ βροτῶν κρίναι γένος.

10

Λαοῦρα, σ. 179. (Οἱ στίχοι τοῦ Μιχ. Ἀποστόλη).

Βίον μισήσας τοῦ τελώνου, τρισμάκαρ,
καλοῦντι Χριστῶ ἠκολούθησας πόθῳ.
Πῶρ δεκάτη κατέκασε λιρὸν Ματθαῖον ἐν ἔκτῃ¹.
Οὕρεος ἐν λοφιῇ Ματθαίῳ ἔδωκε Χριστὸς
ῥαῦθον ἔχειν ἢ δὴ μυρί' ἔσοργε καλά.

11

Μηναῖον Νοεμβρίου ἔκδ. Βενετίας, ἡμ. 16η.

«Σώζεις Ἰησοῦ καὶ τελώνας· Σοὶ χάρις».
Οὕτω βοᾷ Ματθαῖος ἐκ πυρὸς μέσου.

Ἀκάματον Ματθαῖον πῶρ δεκάτη κτάνεν ἔκτῃ.

Β' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΜΑΡΚΟΝ

1

Anth. Palat. No 85. Κατάλ. Λαύρα, σ. 2.

Οὐ κατ' ἐπωνυμίην Αἰγύπτιον ἔλλαχε λαὸν
ῥοφνῆ, ἐπεὶ φωνῆς Μάρκου ἔδεκτο φάος.

2

Codd. G, f. 84r. N, f. 86v. S (ἀνὰ δύο στίχοι ὑπὲρ καὶ ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ).

Ζωμαρίδης, p. 14. Πατρμ. Βιβλ., σ. 56. Ἀλλάτιος, pp. 40-41. Fabricius, p. 29. Heinsius, p. 270. Κουτλουμουσιανός, σ. 95. Ἱεροσ. Βιβλ., σ. 254. Εὐστρατιάδης, σ. 46. Κατάλ. Λαύρα, σ. 5. Κατάλ. Βατοπεδίου, σσ. 54 καὶ 171. Καλλιμάχος, σ. 391. Martini-Bassi, tom. I, p. 394 (μόνον οἱ στίχοι 1, 4). Martini, vol

94 τὸ scripsi τε Δ 5 καθημέραν Δ

11 Μάρκον οὐ κατεπώνυμε δοθῆναι τὸ πτόν ἔλαχε λαὸν Ψ

¹ Δηλ. Νοεμβρίου.

Π, p. 76 (μόνον ὁ στίχος 1). T i s c h e n d o r f, p. 26 (μόνον τὴν ἀρχὴν καὶ τινὰς ἄλλας γραφάς).

*Ὅσσα περὶ Χριστοῦ θεηγόρος ἔθνεα Πέτρος
κηρύσσων ἐδίδασκεν ἀπὸ στομάτων ἐριτίμων,
ἐνθάδε Μᾶρκος ἄγειρε καὶ ἐν σελίδεσιν ἔθηκε
τοῦνεκα καὶ μερόπεσιν εὐάγγελος ἄλλος ἐδείχθη.*

3

Cod. N, f. 87r.

Ζωμαρίδης, p. 14 σημ. 2. Κατάλ. Βατοπεδίου, σ. 54. Κατάλ. Λαύρας, σ. 5.

*Ἔργον ἀριπρεπὲς ἐκ μεγάλου Πέτρου μνηθεὶς
Μᾶρκος ἔτευξε τόδε πνεύματος ἐν σοφίῃ.*

4

Κατάλ. Λαύρας, σ. 3.

*Πέτρον θεσπεσίῳ πάϊς καὶ μύστης Μᾶρκος
τήνδ' ἱερὴν ζαθέην τε βίβλον θέτο κοινὸν ὄνειρα,
τῆς ἰαρχῆς βάπτισμα Θεοῦ ἰδὲ θαύματα πλεῖστα
καὶ τέλος εἰς πόλον ἄροις Ἰησοῦ παμμεδέοντος.*

5

Codd. V, f. 128v. G, f. 52v (καταλογάδην). P, f. 53v. A, f. 448v. C, f. 125r.

T i s c h e n d o r f, p. 27. Πατμ. Βιβλ., σσ. 59 καὶ 169 σημ. 3 (ὅπου ἐκδίδεται πρόσθετος στίχος). Ζωμαρίδης, p. 12. Κατάλ. Λαύρας, σ. 3. S t o r n a j o l o, p. 6 (μόνον ὁ στίχος 1· ἀποδίδονται δὲ οἱ στίχοι εἰς Νικήταν φιλόσοφον τὸν Παφλαγόνα).

*Υἱὸν Πέτρον, τὸν Μᾶρκον, ἡ θεία χάρις
τίθησιν ἄλλην ἀρραγεσιάτην πέτραν,
κηρῆδα καὶ σφραγίδα τῆς Ἐκκλησίας,*

22 ἐδίδαξεν BE'FT' Pal. ἐριτίμων GX' 3 Πέτρος pro Μᾶρκος NF et μακάριος pro Μᾶρκος E

31 Πέτροιο μνηθεὶς E

42 τήνδ' scripsi τήν δ' L

51 ante v. 1 Ὁ δευτερεῦν Μᾶρκος ἐν θεογράφοις (qui quintus v. epigram. 6 est) A Τὸν Π. A 2 πέτρα P

¹ Δηλ. τῆς ὁποίας βίβλου ἢ ταύτης τῆς βίβλου.

5 *Ἐδαγγελιστὴν δεῦτερον θεηγόρον
ἔξ οὗ μνηθεὶς τῶν θεοπρεπεσιᾶτων
ἔργων Ἰησοῦ, σκέπτεται τὸ βιβλίον,
Υἱὸν Θεοῦ τὸν Χριστὸν ἐκ προοιμίων
λαμπρῶς διδάσκων καὶ σοφῶς ἀναγράφων.*

6

Γρηγόριος Παλαμάς, 1, σσ. 54-55.

*Λέων ὁ Μᾶρκος ἐδρεθεὶς ἐκ τῶν λόγων,
φορικῶν βρυχηθμῶν ἐξερεύγεται κτύπους,
οὗς ἢ κτίσις πτήξασα, δορκάδος δίκην,
τοὺς δυσπλόκους πέφευγε τῆς πλάνης βρόχους.*

7

Codd. N, ff. 86v, 87r. A, f. 448r. H, f. 73v.

Πατρ. Βιβλ., σ. 169 σημ. 3 (τέσσαρες στίχοι). Κατάλ. Λαύρας, σ.2.
Stornajolo, p. 6 (μόνον ὁ στίχος 1)¹. Martini, vol. II, p. 76.

*Πέτρον μνηθεὶς τοῖς ἀπορρήτοις λόγοις,
τὴν τοῦ Θεοῦ κένωσιν εἰς βροτῶν φύσιν,
ἐν ἣ τὸ διπλοῦν, ὢν Θεάνθρωπος, φέρει,
ταύτην καθεξῆς συντίθησι πανσόφως
ὁ δευτερεύων Μᾶρκος ἐν θεογράφοις.*

8

Cod. R, f. 8v.

Ἀλλάτιος, p. 41. Fabricius, p. 29. Πατρ. Βιβλ., σ. 159.
Ἱεροσ. Βιβλ. σ. 254. Coxe, σ. 47 (μόνον ὁ στίχος 1 ὡς συνέχεια ἄλλου).

*Λόγων ὁ Μᾶρκος τὴν ἀείρουτον χύσιν,
εἰς πλήθος ἐκκένωσον, ἀντλήσας, ὅπως
κόσμος παρηγόρημα τοῦ δίψους λάβη.*

56 ἔργον G 7 Υἱῶν A

73 θεανθρώπως A 5 ὁ δεύτερος M. H v. quintus omisus est apud A (additus vero epigrammati 5, quod sequitur in A)

81 v. om. R λέγων A1 χάριν Q 2 εἰς om. R ἐκκένωσεν X' οὐ pro ὅπως
A1 3 κ. παρηγῶ ἑημάτων δίψος λάβοι A1 λάβει R

¹ Οὗτος ἀναφέρει ὅτι ὁ Matthæius ἐξέδωκε τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο· τὴν ἐκδοσιν δὲν εἶδον.

9

Ἄλλάτιος, p. 41. Fabricius, p. 29.

Τὴν ἄφραστον γέννησιν τὴν πρὸ αἰώνων
καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς σαρκικὴν παρουσίαν
ὁ Μᾶρκος ὁ πάνσεπιος διατρανώσας,
τοῦ Θεοῦ Λόγου, φρυκτωρεῖ πᾶσαν κτίσιν.

10

Ἄλλάτιος, p. 41. Fabricius, p. 29.

Μᾶρκος προβάλλει τοὺς θεηγόρους λόγους
ἔλκει πλάνης τε καὶ σκότους βροτῶν γένους
πέμπει τε πρὸς φῶς τῆς ἀληθείας τάδε.
Τοίνυν δρᾶμωμεν εὐσεβῶς πάντες, φίλοι,
κόσμον λιπόντες τὸν μάταιον καὶ πλάνον,
πρὸς δεσπότην εὐσπλαγχνον, εὐμενῆ λίαν.

11

Martini, vol. I, parte I, p. 188.

Ἐπέσχε χεῖρα Μᾶρκος ἄρτι τοῦ γράφειν,
ἐπεὶ τὸ σεπτὸν καὶ πυρίπνοον στόμα
τούτου διετράνωσεν εἰς πᾶσαν κτίσιν
Θεὸν φανέντα τοῖς βροτοῖς ἐπ' ἑσχάτων
τῶν ἡμερῶν, Ὅς ἐστὶν ἄχρονος Λόγος,
καθὼς γράφουσι τῶν προφητῶν αἱ βίβλοι.

12

Λαοούδας, σσ. 192 - 193. (Οἱ στίχοι τοῦ Μιχ. Ἀποστόλου).

Εὐαγγελιστὰ Μάρκε τοῦ θεοῦ λόγου
ἰδοὺ τέτευχας τῆς ἄνω κληρουχίας·
αὐχένα εἰκάδι πέμπτη¹ Μάρκον ἔτμαγεν αἰχμή·
᾿Ω πολιοῦχ' ᾿Ενετῶν μεγαθύμων Μάρκε ἀγῆνορ,
ῥύεο σεῖο πόλιν ἔκ γε δολορραφίης.

94 forsitan Θείου

112 ἐπεὶ scripsi ἐπὶ Δ 4 ἐπ' ἑσχάτων scripsi ἐπεσχάτων Δ

¹ Δηλ. Ἀπριλίου.

13

Μηναῖον Ἀπριλίου, ἐκδ. Βενετίας, ἡμ. 25η.

*Σύροντες εἰς γῆν Μᾶρκον οἱ μαιφόνου,
πρὸς οὐρανὸς πέμποντες αὐτὸν ἡγρόουν.*

Εἰκάδι πέμπτη Μᾶρκον ἐνὶ χθονὶ ἄφρονες εἶλκον.

Γ' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΛΟΥΚΑΝ

1

Anth. Palat. No 84. Κατάλ. Λαύρα, σ. 2.

*Ἀθανάτου βιότιο τελεσφόρα ἔργα Χριστοῦ,
πυκτίου ἐν λαγόνεσσι σαφῶς ἐνέπασσέ γε Λουκᾶς.*

2

Codd. G, f. 130v. N, f. 142v. S (ἀνὰ δύο στίχοι ὑπὲρ καὶ ὑπὸ τῆν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, καταλογάδην).

Ζωμαρίδης, p. 15. Πατρ. Βιβλ., σ. 56. Ἀλλάτιος, p. 41. Fabricius, p. 29. Εὐστρατιάδης, σ. 46. Κατάλ. Βατοπεδίου, σσ. 54, 171. Κατάλ. Λαύρα, σ. 3. Καλλιμάχος, σσ. 391-392. Ἰεροσ. Βιβλ., σ. 254. Соxе, στ. 47 (μόνον οἱ στίχοι 1, 2). Martini-Bassi, p. 395 (μόνον οἱ στίχοι 1, 5). Martini, vol. II, pp. 71 καὶ 77 (μόνον ὁ στίχος 1 ἀποδίδεται δὲ τὸ ἐπίγραμμα εἰς Νικήταν Δαβὶδ τὸν Παφλαγόνα). Tischendorf, p. 27 (μόνον γραφάς τινας).

*Λουκᾶς ἠπιόθυμος ἀκεστορίης ἐπίστωρ,
ἀθανάτου Χριστοῦ γένος καὶ θέσκελα ἔργα
ἀτρεκέως κατέλεξε, καὶ ὡς θάνεν ἄμμε σαώσας
καὶ πάλιν ἐκ τύμβοιο θορῶν, μερόπεσιν ἐδείχθη,
5 ἔνθεν δ' οὐρανίην ὑπὲρ ἄντυγα Πατρὶ φαάνθη.*

3

Codd. G, f. 82v. P, f. 93v. R, f. 199v (οἱ στίχοι ἀποδίδονται εἰς Νικήταν φιλόσοφον τὸν Παφλαγόνα). A, f. 449r. H, f. 111r (τὸ ἐπίγραμμα ἀποδίδεται ὡσαύτως εἰς Νικήταν φιλόσοφον τὸν Παφλαγόνα).

13s *ελκον* lectio alia

11 *Λουκᾶν ἀ. βιότιο* Ψ

21 ante v. 1 *Λουκᾶς διδάσκει καὶ συνάπτει τὸ δράμα* E *ἐπιβήτωρ* A1 2 *ἀθανά-*
τοῦ Pal. *ἀθανάτου* E' *Ἀθανάτιο* Ti v. 2 om E 3 *ἀτρεκέως* EE' *κατέλεξεν*
ὡς GN 4 *ἐμίχθη* ALLTTi 5 *ὑπὲρ* omL

Ζωμαροίδης, p. 13, Πατρμ. Βιβλ., σ. 60. Tischendorf, p. 27. Κατάλ. Λαύρας, σ. 2. Stornajolo, p. 7 (μόνον ὁ στίχος 1). Martini, vol. II, p. 7 (μόνον οἱ στίχοι 1, 7, θεωρούμενοι ὡς ἀρχαὶ δύο ἐπιγραμμάτων· ἀποδίδονται εἰς Νικήταν Δαβὶδ τὸν Παφλαγόνα).

Ζωῆς τὸν ἄριον Χριστὸν ἠξιωμένο,
φαγεῖν, ταφῆς λάμπαντα τῆς τριημέρου
Εὐαγγελιστῆς τυγχάνει Λουκᾶς τρίτος,
5 ᾧ Παῦλος αὐτός, οὐρανὸν φθάσας τρίτον,
καί, τὴν ἄνωθεν, τῶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον
λόγων ἀκούσας, ἐκμυεῖ θεωρίαν.
Οἷων ὁ Λουκᾶς εὐτυχεῖ διδασκάλων!
Οὕτως, ἄνωθεν οὕτως ἠκριβωμένος,
τὰ θεῖα θεείως ἱστορεῖ, δεδειγμένος
10 ῥήτωρ πυρίπνοος, πάνσοφος θεηγόρος.

4

Codd. V, f. 202v. N, f. 142v. R, f. 199v. A, f. 449r.

Πατρμ. Βιβλ., σ. 159. Κουτλουμουσιανός, σ. 95. Ζωμαροίδης, p. 15 σημ. 5. Κατάλ. Λαύρας, σσ. 2 καὶ 5. Stornajolo, p. 7 (μόνον ὁ στίχος 1)¹. Martini, vol. II, p. 77 (μόνον ὁ στίχος 1· ἀποδίδεται δὲ τὸ ἐπίγραμμα εἰς Νικήταν Δαβὶδ τὸν Παφλαγόνα).

Τρίτος δὲ Λουκᾶς ῥητορεύει μειζόνως
τοῦ μέχρις ἡμῶν μετριωθέντος Λόγου
τὴν παιδικὴν ἀΐξῃσιν· εἶτα καὶ μέσην,
καὶ τὴν τελείαν τῆς θεώσεως χάριν
5 Παῦλον γὰρ ἔσχε τεχνικὸν παιδοτροίβην.

5

Cod. Θ, f. 22v.

Καλλίμαχος, σ. 397. Ἱεροσ. Βιβλ., σ. 254. Ἀλλάτιος, p. 41. Fabricius, pp. 29-30. Cyrillus, tom. I, p. 6 (μόνον οἱ στίχοι 1, 4).

32 ταφοῖς G λάμπας τὰ τ. R 4 ᾧ PR Παῦλον P 5 λόγων PRA 6 ἄ.
καὶ μυεῖ θ. A 7 οἷον G οἷον PRA 8 οὕτως ἄ. οὕτως P οὕτος ἄ. οὕτος R
οὕτος ἄ. οὕτως A 9 θεῖος GH v. 9 om. A
44 θεότητος Z

¹ Ἐκεῖ λέγεται ὅτι ὁ Matthæius ἐξέδωκε τὸ ἐπίγραμμα· τὴν ἔκδοσιν ταύτην δὲν εἶδον.

*Λουκᾶ παρέλθε καὶ ξένην φάνον τρίβον
τοῖς ἀσκόπως τρέχουσιν εἰς τρίβον πλάνης,
λαοῖς δὲ δεῖξον ἐν σκότῳ καθημένους,
οἷον βλέπειν ἔδειξε φῶς Θεοφάνης.*

6

Γρηγόριος Παλαμάς, 1, σ. 55.

*Ἦ μόσχε Λουκᾶ τῆς τοῦ Θεοῦ γεωργίας!
Ἐνθάδε τὸν σὸν μυστικὸν σπόρον βλέπων
εὐαγγελικὸν βούλομαι δρέπειν στάχυν.*

7

Ἄλλάτιος, p. 42. Fabricius, p. 30. Cyrillus, tom. I, p. 6
(μόνον οἱ στίχοι 1, 6).

5 *Σάλπιγξ μεγίστη τῶν λόγων Λουκᾶς πέλει,
σάλπιγξ σοβοῦσα τὴν πλάνην τῶν δαιμόνων
καὶ πρὸς βίον λήγοντα μηδαμῶς γένος
βροτῶν τρέχειν πείθουσα καὶ ψυχῶν νόσον
τοῖς φαρμάκοις λύουσα τῶν χρηστῶν λόγων·
ἱατρὸς γὰρ σωμάτων καὶ ψυχῶν μέγας.*

8

Ἄλλάτιος, p. 42. Fabricius, p. 30.

*Τὸν συνάναρχον τῷ Πατρὶ Θεῷ Λόγον
ἐβρόντησας ἄριστα σεσαρκωμένον,
κηρύξας Αὐτοῦ τὴν ἐν γῆ παρουσίαν,
ὦ Λουκᾶ μάκαρ, ἐκ θεόπαιδος Κόρης.*

9

Martini, vol. I, p. 188.

5 *Καλλιγραφῶν πάρεσσι Λουκᾶς ἐνθάδε
τρανῶν ἔλευσιν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον
καὶ θαυμάτων τὸ πλῆθος· εἶτα καὶ Πάθος
Ἀνάστασίν τε καὶ πρὸς οὐρανούς τρίβον·
ἀποστολὴν δὲ Μαθητῶν εἰς ὅλην
γῆν, τοῦ διδάξαι τῆς Ἀληθείας λόγον.*

51 ξένον A1 φράσον A1D 4 Ἰωάννης pro Θεοφάνης A1D
81 forsitan Θεὸν pro Θεῷ
96 γῆν scripsi τὴν Δ

10

Λαοῦρα, σ. 177. (Οἱ στίχοι τοῦ Μιχ. Ἀποστόλη).

Λουκᾶς ἰατρός οὐ μόνον τῶν σωμάτων
 ἀλλ' οὐδὲν ἦτιον καὶ ψυχῶν παθημάτων.
 Ὀγδοάτη δεκάτη¹ μετεκίαθε Λουκᾶς γῆθεν·
 Ἀντιόχειά σε γείνατο μὲν Λουκᾶ μεγαλήτορ,
 5 ἔργα δὲ σεῖο χειρὸς ἔκετο γῆς δι' ὅλης.

11

Μηναῖον Ὀκτωβρίου, ἔκδ. Βενετίας, ἡμ. 18η.

«Εἰς Ἐμμαοὺς βλέπειν σε κἂν πρὶν εἰργόμην,
 Λουκᾶς λέγει, τρανῶς σε νῦν Χριστὲ βλέπω».

Ὀγδοάτη δεκάτη πέρατος βίου ἔμμορε Λουκᾶς.

Δ' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΝ ΙΩΑΝΝΗΝ

1

Anth. Palat., No 80. Κατάλ. Λαύρα, σ. 2.

Ἀρχιερεὺς Ἐφέσιοιο θεηγόρος ἐκ Θεοῦ εἶπεν
 πρῶτος Ἰωάννης, ὡς Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.

2

Anth. Palat., No 81.

Καὶ λαλέοντος ἄκουσε Λόγον καὶ πέφραδεν αὐτός,
 πρῶτος Ἰωάννης, ὡς Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.

3

Anth. Palat., No 82.

Ὀυρανίης σοφίης θεοτερπὲς δῶμα κιχήσας,
 εἶπεν Ἰωάννης, ὡς Θεὸς ἦν ὁ Λόγος.

4

Codd. G, f. 130v (καταλογάδην). N, f. 86v. S (δύο στίχοι ὑπὲρ καὶ
 δύο ὑπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐαγγελιστοῦ).

11 Ἰωάννης ἀρχιερεὺς Ἐφέσιο Ψ

¹ Δηλ. Ὀκτωβρίου.

Ζωμαρίδης, p. 16 καὶ σημ. 1. Πατρμ. Βιβλ., σ. 56. Κατάλ. Λαύρας, σσ. 3, 5. Κατάλ. Βατοπεδίου, σ. 54. Καλλίμαχος, σ. 392. Heinsius (εἰς προλεγόμενα) καὶ p. 276. Tischenendorf, p. 27 (γραφάς τινος μόνον). Martini-Bassi, p. 395 (μόνον οἱ στίχοι 1, 4). Martini, vol. II, p. 71 (μόνον ὁ στίχος 1· δηλοῖ ἐπίσης ὅτι τὸ ἐπίγραμμα εἶναι tetrastichum).

*Βροντήεις θεόφωνος Ἰωάννης πανάριστος
πρωτοτόκου σοφίης ὑπεράρχιον εὐρατο ἀρχήν,
πρωτοφανῆ γενετῆρα Θεοῦ Θεὸν αὐτογένεθλον.
Ἐνθεν ὀλεθροτόκων αἰρέσεων ἤμβλυε φρένα.*

5

Codd. N, f. 232v. R, f. 265. A, f. 450v.

Πατρμ. Βιβλ., σ. 159. Κατάλ. Λαύρας, σσ. 2, 5. Ζωμαρίδης, p. 18 σημ. 1. Κουτλουμουσιανός, σ. 96. Stornajolo, p. 8 (μόνον ὁ στίχος 1). Martini, vol. II, p. 77 (μόνον ὁ στίχος 1).

*Βροντῆς τὸν υἱὸν τίς βροτῶν μὴ θαναμάσῃ ;
Ἄει γὰρ οὗτος, ὡς ἐν ἀρχῇ, τὸν Λόγον
τῷ Πατρὶ δεικνύς καὶ πρὶν οὐσιωμένον,
πάλιν τὸν Ἄδτὸν γηγενῆ πεφηνότα
τρανοῖ θεουργὸν καὶ παθητὸν σαρκίῳ.*

5

6

Cod. R, f. 265.

Ἀλλάτιος, p. 42. Fabricius, p. 30. Ἱεροσ. Βιβλ., σσ. 254-255. Cyrillus, tom. I, p. 6 (μόνον οἱ στίχοι 1, 5). Coxe, στ. 48 (οἱ στίχοι 1, 2, 3).

*Βροντῆς γόνε, βρόντησον ὑπόθεν μέγα
καὶ σήμανον πῶς ἢ προάρχιος φύσις
Θεὸς βροτός τε καὶ Θεὸς πάλιν μένει.
Δίδου δὲ λύσιν τῶν ὀφλημάτων βίου
Νικήτα κοσμοῦντι τὸν χρόνον κύκλον.*

5

41 Φθογγῆεις G Βροντῆς OTTIEW Βροντῆ μὲν θ. F Βροντῆς θ. L 2 ἐναρχὴν pro εὐρ. ἀρχὴν G εὐρετο STT' 3 π. γε τῆρα G Θεοῦ om. GE 4 v. om. GELOTT' Ti ὀλεθροκτόνων N ὀλεθροτόκον S φρένας F Ἐ.δ.φ.αί.ῆ. pro metri concentione Heinsius protendit

51 τὸν om. A οὐ pro μὴ Z 2 ὡς ἐναρχὴ τοῦ λόγου A 4 πειφνότα K 5 πάθη τὸν A

61 B. γέγονε R 2 σήμερον R προάναρχος R 5 τοῦ χρόνου κυκλουμένου R Ἰωάννου pro Νικήτα D Μανουήλ pro Νικήτα X' Ἰωάννου κοσμοῦντι τήνδε τὴν βίβλον Al post v. 5 «Ἐδαγγελιστῶν τῶν σοφωτάτων λόγοις» addit X'

7

Codd. V, f. 320v. G, f. 130r (καταλογάδην). P, f. 159r. A, f. 450v.
Cr, f. 1r. C, f. 262v.

Ζωμαρίδης, p. 15. Πατρμ. Βιβλ., σ. 60. Κατάλ. Λάουρας,
σσ. 3, 4. Κυπρ. Σπουδαί, σ. 22. Tischendorf, p. 27. Stor-
najo 10, p. 7 (μόνον ὁ στίχος 1).

Ἐκ παρθένου τί ; Τὸν τεκόντα τὸν κάτω
λιπὼν, τεκόντα τὸν Θεὸν κτᾶται μόνον.
Ἵς παρθένου γάρ, πρὸς τὸν ἐκ τῆς Παρθένου
καλοῦντα Χριστόν, οἷα συγγενῆς τρέχει.
5 Ἐντεῦθεν εἰς τὸ στήθος Αὐτοῦ γνησίως
πεσὼν, ἐκεῖθεν τὴν ἄβυσσον λαμβάνει
τῆς γνώσεως καὶ πάντα πλουτεῖ τὸν κόσμον,
μυστηρίων ἄγνωστα καὶ τοῖς ἀγγέλοις.
10 Θεηγόρος τέταρτος οὖν Ἰωάννης
Εὐαγγελιστής, ἀλλ' ἐν ὕψει δογμάτων
πρῶτος, μέγιστος, ἄκρος, ἀρχὴ καὶ τέλος.

8

Cod. G, f. 130v.

Ζωμαρίδης, p. 16.

Λόγον γράφων ἄρρητον ὁ βροντῆς γόνος,
βροτοὺς ἔδειξε προσκνητὰς τοῦ Λόγου.
Βροντῶν ὁ βροντῆς υἱὸς ἠγαπημένος,
5 ἐκ τῆς ἄνωθεν μυστικῆς θεωρίας,
ὡς ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς Θεὸν Θεὸς Λόγος,
βροτοὺς θεωροῦει τοῖς θεοφθόγοις λόγοις.
Βροντῆς γόνος σύ, πῦρ ἀπαστράπτεις λόγῳ·
κρουνοὺς πυρὸς γὰρ στέργνα βλόζει δεσπότην.

9

Cod. G, f. 131v.

Ζωμαρίδης, p. 18.

Βροντῆς τὸν υἱόν, ἀστραπὴν τὴν τοῦ λόγου,

7₂ εἰπὼν pro λιπὼν P τὸν om.P κατὰ pro κτᾶται P 3 αὐτὸν pro πρὸς A
τῆς om.A 4 λαλοῦντα PA συγγενεῖς P φθάνει pro τρέχει A 6 ἔλκυει pro
λαμβάνει A λαμβάνει τ.ᾶ. C 7 τῆς... τὸν om.G τ.γ. μάλιστα καὶ πλουτεῖ κτί-
σιν A 8 μυστήρια P forsitan ἀγνώστων pro ἄγνωστα codd. 9 θεηγόροις AC
ἦν pro οὖν Cr 10 Εὐαγγελισταῖς GAC

ὄρων σε γραπτὸν φωτιοῦμαι τοὺς νόας·
σὺ γάρ, προσάψας πυρρὸν ἀφράστων λόγων,
φθάνεις λῦσαι τὸν κόσμον ἐκ σκότους πλάνης.

10

Γρηγόριος Παλαμάς, 1, σσ. 53 - 54.

Πλήρης ὑπάρχων πίστεως τῆς ἐνθέου,
Ἐθαγγελιστὰ Ἰωάννη παρθένε,
πλουτεῖς τὰ θεῖα τῶν ἀπορρήτων λόγων
φέρων γὰρ ἔνδον Χριστὸν ἐνστερνισμένον
5 τῆς εὐσεβείας ἑξαπλοῖς τὴν πυξίδα,
καὶ τῆς Τριάδος ἑξανοίγων τὴν θύραν
σαφῶς ἐδείχθης ἡγαπημένος φίλος.
Ἄλλ', ὦ φαεινὲ βροντορῆτορ τῶν ἄνω,
τὸν ἐκ Θεοῦ λαβόντα τὴν σὴν πτωχείαν,
10 σφῆλαις λιταῖς σου πρὸς Θεὸν καὶ δεσπότην
τὸν νοῦν ἀγγέλοντι εἰς ἀληθείας φάος
καὶ τῶν ὄρεκτῶν ἀντέχεσθαι κρειττότως.

11

Γρηγόριος Παλαμάς, 1, σ. 55.

Τὸν αἰτὸν σὲ τὸν θεόπτην τὸν μέγαν
ὁ Χριστὸς αὐτὸς ἀνὰ τὸ στήθος φέρων,
τρανῶς λέγειν ἔοικε τῇ κοσμοουργίᾳ :
«Σέβου τὸ δόγμα τῆς Ἐμῆς Μοναρχίας».

12

Κατάλ. Λαύρας, σ. 2.

Στήθει θεουργῶ τοῦ θεαρχικοῦ Λόγου,
Ἐθαγγελιστὰ τῆς τριφαοῦς θεαρχίας,
ἐπικλιθεῖς, ἤντλησας ἀρρήτους λόγους.
Ἐν οὐρανοῖς θεουργῶν ποίμνιον [τὸ σὸν] σκέπε.

13

Ἀλλάτιος, p. 42. Fabricius, p. 30. Cyrillus, tom. I,
p. 6 (μόνον οἱ στίχοι 1, 6).

92 γραπτῶν G 3 πρὸς ἄψας G
108 ὦ scripsi ὦ Φ
124 τὸ σὸν delevi

5 Βροντὴ πέφυκεν ἢ θεηγόρος λύρα,
βροντιῶσα, κηρύττουσα τῇ οἰκουμένῃ,
Ἰωάννης, ἄρρητον οὐσίαν, μόνην,
θεῖαν, τριφεγγῆ, δημιουργὸν τῶν ὄλων·
ἔγνω γὰρ ὄντως καὶ γράφει θεῖα βίβλω,
καὶ νοῦν δαδουχεῖ καὶ καταυγάζει φρένας.

14

Ἀλλάτιος, p. 42. Fabricius, p. 30.

Ἄγλη τριφεγγεῖ τὸν νοῦν λελαμπροσμένος,
ἤστραψας κόσμῳ βροντήσας ἀριδήλως,
τραυῶν τε τὴν σάρκωσιν τοῦ θεοῦ Λόγου,
ὦ Θεολόγε, γόνε βροντῆς, ἐνθέως.

15

Martini, vol. I, parte I, p. 189.

5 Ἐνθους ὑπάρχει, τὴν ἀπόρρητον βλέπων
γέννησιν οὗτος, τοῦ πρὸ αἰώνων Λόγου,
βροντῆς ὁ κληθεὶς υἱὸς ἐκ Πατρὸς Λόγου,
τοῦ νῦν φανέντος ἐξ ἀχράντου Παρθένου,
ἦνπερ διεβρόντησεν εἰς οἰκουμένην,
ὡς ἀστραπῆς φῶς τὴν ἀλήθειαν φάνας.

16

Cod. Cr, f. 1r.

Κυπρ. Σπουδαί, σ. 22.

Ὅραῖς συνήξε τὰς ὄφρῶς πως ὡς νέφη,
ῦσαι τὰ θεῖα πᾶσι βροντῆσαι θέλει·
τοῦδ' ἀστραπῆς φαίνοντος τὰ φάη πλέον.

17

Cod. Cr, f. 1r.

Κυπρ. Σπουδαί, σ. 22.

Βροντῆς ἄνω μὲν θείας ἐξαστραψάσης,
τόνδ' ἐκμνούσης τὴν μονάδος Τριάδα,
νοῦν, ὅπας ἦρεν οὗτος ἀντινωπίως.

156 ὡς scripsi ὦ Δ

173 νοῦν scripsi νοεῖν cod.

18

Cod. Cr, f. 1r, 1v.

Κυπρ. Σπουδαί, σ. 22.

Μυσητριώδη καὶ ξένην ὄρων θέαν,
 νοῦν, βλέμμ' ἄνω μέν, χεῖρα δ' οὖν μύστην φέρει,
 ἧ̄ καὶ βροντι<αῖς> βροντῆς θεολογῶν παῖς, πᾶσιν
 ἔφησε συνάναρχον, ὁ βροντῆς γόνος,
 5 τῷ Πατρὶ καὶ Πνεύματι τὸν Θεὸν Λόγον
 καὶ τὸν ἀπάντων δημιουργὸν κυσμάτων.
 Τοῖνον σιώπα πᾶς τις ἄλλοτριόφρων,
 στόμα τὸ λάλον σὸν φιμώθητι, σίγα,
 εἰ δ' οὖν καταφλέξει σε πῦρ τὸ τῆς δίκης.

19

Λαοῦρδας, σ. 175. (Οἱ στίχοι τοῦ Μιχ. Ἀποστόλη).

Ὅν εἶπε Χριστὸς ἠγαπημένον φίλον,
 πάρεστιν αὐτῷ νῦν καλῶν θεὸν λόγον.
 Ἐκπιατο γαίης ἰσόθεος φῶς εἰκάδι ἔκτη¹
 5 ἄγξε κνάνωπα Ἰωάννης ἐπὶ οἶνοπα πόντιον
 νήσου ἀποσάμενος ἦν ἐς ἔτ' ἀμφιέπει.

20

Λαοῦρδας, σ. 194. (Οἱ στίχοι τοῦ Μιχ. Ἀποστόλη).

Κἄμοι μέγιστε πέμψον νῦν θεολόγων,
 καθὼς ἔπεμψας ρώμην τῷ Χρυσοστόμῳ²
 ὄγδοα θ' ὑφιπέτοιο τάφος ρέα φύσατο μάννα
 5 αἰρετικῶν δ' ἄρα ἠπεδανὸς ἀπεφήνατο μύθους
 θεολόγος, φάμενος ἀρχῇ ἔόντα λόγον.

21

Μηναῖον Σεπτεμβρίου, ἐκδ. Βενετίας, ἡμ. 26η.

Πατὴρὸς παρέστης ἠγαπημένῳ Λόγῳ,
 πάντων Μασθητῶν ἠγαπημένε πλέον.

Πρὸς γε Θεὸν μετέβη βροντῆς πάϊς εἰκάδι ἔκτη.

18s ἧ scripsi ἧ cod. <αῖς> addidi 8 τὸν scripsi τῶν cod.
 20s forsitan ὄγδοαθ'

¹ Δηλ. Σεπτεμβρίου, ἡμέραν καθ' ἣν εορτάζεται ἡ μετάστασις τοῦ Εὐαγγελιστοῦ.

² Δηλ. Ματῶν.

22

Μηναῖον Μαΐου, ἔκδ. Βενετίας, ἡμ. 8η.

*Ὀὐ βρωῖσιν ἀλλὰ θῶσιν ἀνθρώποις νέμει
τὸ τοῦ τάφου σου μάννα, μύστα Κυρίου.*

Ὁ γδοάτῃ τελέουσι ροδισμὸν βροντογόνοιο.

Ε΄ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΑΣ

Codd. N', f. 14v. G, f. 166r.

Ζωμαρίδης, p. 21. Ἀλλάτιος, p. 39. Fabricius, p. 27. Κουτλουμουσιανός, σ. 96. Γρηγόριος Παλαμάς, 1, σ. 54. Coxe, στ. 48. Martini, vol. I, parte I, p. 143. Βέης, σ. 45 (μόνον ὁ στίχος 1).

*Ἡ τετράς ὧδε τῶν Μαθητῶν τοῦ Λόγου
ἐκχεῖ τὸ ρεῦμα τῶν ἀειφύτων λόγων
τοῖννυ δ διψῶν μὴ κατόκνει τοῦ πίνειν,
ψυχὴν κατάρδων καὶ ποτίζων τὰς φρένας.*

4 ψυχὰς κατάρδει κ. ποτίζει τ.φ. GM post v. 4 alii 17 v. sequuntur apud Al